

בס"ד

שיעורי הגר"א עוזר שליט"א ראש ישיבת אתרי

המתקיימים בבית הכנסת "מאור ישראל", בראנד 18, הר נוף

בענין:

**סוכה שאינה
ראויה לשבעה**

- תפג -

נמסר בש"ק חוה"מ סוכות ה'תשע"ז

בש"ק פ' בראשית יחל השיעור בשעה **4:20** ויהיה בענין:

"באדם ובכלים".

מונחה בשעה 4:00

משבת הבאה יהיה שעון חורף בתוקפו והשיעור יועבר **לליל שבת לשעה 9:00.**

בברכת חורף בריא

המארגנים

לקבלת השיעורים באימייל יש לכתוב בקשה ל"תמותי עיצוב גרפי": timnal@zahav.net.il

תמותי
עיצובים מוזיקליים שונה

עיצוב גרפי ועיבוד: - 052-7673419

סוכה שאינה ראויה לשבעה

(קיצור)

דלא בעינן שידור בה בפועל שבעה אלא דתהא ראויה לשבעה מצד עצמה.

וכיוון בזה הרש"ש לדברי ר"י מלוניל, דבין לר"מ בין לר"י עיקר פסולא דאינה ראויה לשבעה קאי על סוכה רעועה שאינה ראויה לעמוד שבעה ימים. וכן נראה בכונת הריטב"א שם, כמו שפירש דבריו הערול"נ (ט). ותו לא קשיא הקושיא שבשעה"מ היאך יתקיים מיעוטא דקרא - דעיקר מיעוטא קאי על סוכה רעועה שאינה ראויה במציאות לעמוד שבעה.

והנה מדברי הריטב"א בדף כז משמע דנקט כהנחה ראשונה דלר' אליעזר סוכה רעועה לא פסלה [אלא שחזר וצדד ד"ל שכך מצוותה לר"א שלא לעשותה רעועה אלא שתהא קיימת לשבעה]. ולכאורה דבריו סותרים למה שנראה מדבריו בדף כג הנ"ל דסוכה רעועה פסולה ודאי משום שאינה ראויה לשבעה -

אכ נראה דאדרבה, כאן שמענו דהנך תרתי פלוגתות התנאים חלוקות ביסוד ענינן; דר"א ס"ל דקרא ד'חג הסכת תעשה לך שבעת ימים' מתייחס לקביעות הדירה של הגברא, דבעינן שיקבע האדם דירתו בסוכה שבעה, ולכן אין יוצאין מסוכה לסוכה ואין עושין סוכה בחוש"מ, דאין כאן דירת שבעה בסוכה אחת. וחכמים פליגי ומכשרי דס"ל דדינא ד'ראויה לשבעה' אינו אמור בקביעות הגברא אלא אמור בחפצא דסוכה, דבעינן סוכה כזו שמצד עצמה ראויה לעמוד שבעה, לאפוקי סוכה רעועה, וכן סוברים ר"מ ור"י. נמצא דהכשר לחכמים [קביעות דירה לפחות משבעה ימי החג] פסול לר"א, והכשר לר"א [סוכה רעועה, להנחת הריטב"א הפשוטה] פסול לחכמים, דהא תרווייהו דרשי חד קרא, ואם מפרשינן הקרא בדין הגברא, תו לא שמענו פסול בחפצא, ואם מפרשינן ליה בחפצא תו אין לנו מקור לפסול בדיורי הגברא. [וכן יש לדייק שינוי הלשונית, דבהיא דר"מ ור"י לשון המיעוט הוא 'סוכה הראויה לשבעה שמה סוכה, סוכה שא"ר לשבעה לא שמה סוכה' - כלומר פסול בחפצא דסוכה. ואילו במיעוטא דר"א הלשון 'עשה סוכה הראויה לשבעה' - דין המוטל על הגברא להיות לו 'הסוכה דירה לשבעה']¹.

ב הרי הראנו לדעת דלהר"י מלוניל והריטב"א סוכה רעועה פסולה משום סוכה שא"ר לשבעה, בין לר"מ בין לר"י. אכן אין הדברים פשוטים כלל בדעת שאר הראשונים, דהנה אמר שמואל (סוכה יג): ירקות שאמרו חכמים אדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח פוסלין בסוכה משום אויר, מ"ט כיון דלכי יבשי פרכי ונפלי [ולא כסכך פסול דפוסל בארבעה - שזה אף בשאר ירקות הנאכלים פסול משום דמקבל טומאה - אלא פוסל כאויר בשלשה, דכמאן דליתיה דמי]. ודייק הריטב"א מלשון רש"י דאינו פסול אלא מדרבנן [דלכך אותן ירקות מביאין את הטומאה ואין חוצצין בפני הטומאה, שלחומר חשבינן להו כ'אהל' ורק לקולא לא חשבינן], אם משום

א תנן (סוכה כב): העושה סוכתו בראש האילן או על גבי גמל כשרה ואין עולין לה ביו"ט. ובגמרא (כג.) מתני' מני רבי מאיר היא דתניא העושה סוכתו על גבי בהמה ר"מ מכשיר ורבי יהודה פוסל. מ"ט דר"י אמר קרא חג הסכת תעשה לך שבעת ימים - סוכה הראויה לשבעה שמה סוכה סוכה שאינה ראויה לשבעה לא שמה סוכה. ור"מ הא נמי מדאורייתא מחזא חזיא ורבנן הוא דגזרו בה. מבוואר דמדאורייתא לכו"ע בעינן סוכה הראויה לשבעה אלא דפליגי בסוכה הראויה מדאורייתא לשבעה ורק מדרבנן אינה ראויה, אם כשרה או פסולה. ומבוואר בריטב"א דלר' יהודה פסולה מדאורייתא, שכך דין תורה לפסול כל סוכה שאינה ראויה לשבעה מאיזה צד וענין שיהיה. הרי נסבב כאן פסול דאורייתא ע"י גזרת חכמים [ולהלן יתבאר בע"ה במאי פליגי ר"מ ור"י].

ב **שער** המלך (לולב ח) הביא להקשות היאך יש לנו לקיים מיעוטא דקרא דסוכה שאינה ראויה לשבעה עד שגזרו חכמים דאין עולין באילן ולא רוכבין ע"ג בהמה, דהיאך משכח"ל מדאורייתא סוכה שאינה ראויה לשבעה. ותי' דמדאורייתא ממעטינן עשיית סוכה בחולו של מועד כיון דאינה עשויה לשבעה וכדס"ל ר' אליעזר (בדף כז), וכדמפרשינן בגמרא טעמיה דכתיב חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים - עשה סוכה הראויה לשבעה, ועל זה קאי מיעוטא דקרא. ונמצא לפי"ז דר"מ ור"י תרווייהו ס"ל כר' אליעזר דאמר אין יוצאין מסוכה לסוכה ואין עושין סוכה בחולו של מועד, אלא דפליגי ר"מ ור"י בסוכה שאינה ראויה לכל שבעה מדרבנן. ואולם לחכמים דפליגי אר' אליעזר דיוצאין מסוכה לסוכה ועושין סוכה בחוש"מ, לא בעינן כלל סוכה הראויה לשבעה. אלא שתמה השעה"מ דהתינח לפי מה שפסק הרי"ף והרמב"ם והרא"ש כסתם מתניתין דסוכה ע"ג האילן כשרה אלא דאין עולין לה ביו"ט, יש מקום לדחוק ולומר דר"מ ור"י בשיטת ר"א קיימי ואילו אנן קיי"ל כחכמים דלית להו כלל הך דינא דראויה לשבעה, אבל לדעת הרי"ף (המובא בר"ן) שפסק כרבי יהודה כנגד ר"מ לפסול קשה הלא הכל מודים שהלכה כחכמים [שהיא דעת בית הלל] דפליגי אר"א ואמרי יוצאין מסוכה לסוכה ועושין סוכה בחוש"מ - הרי מוכח דהנך תרי פלוגתות לא שייכי זב"ז, דאף לחכמים שעושין סוכה בחוש"מ י"ל דבעינן סוכה הראויה לשבעה. וא"כ הדרה קושיא לדוכתה על איזה אופן קאי מיעוטא דקרא ד'תעשה לך שבעת ימים'².

והנה הרש"ש כתב מסברא דנפשיה שאין צריך לדחוק דר"מ ור"י סברי כר"א, שאף לחכמים יש לקיים המיעוט לסוכה שמצד רפיונה אינה ראויה לעמוד כל שבעה, דפסולה, ועל זה קאי מיעוטא דקרא, אלא דר"י סובר שבכלל זה יש לפסול גם סוכה שא"ר לשבעה ע"י גזרת חכמים ור"מ פליג עליה, אבל עיקר המיעוט קאי על סוכה רעועה. ואולם אם הסוכה מצד עצמה חזקה וראויה לשבעה, סוברים חכמים דשפיר יוצאים מסוכה לסוכה, וכן עושין אותה בחוש"מ,

^א אך לשון הרא"ה 'במדאורייתא דמאי', והיה אפשר לפרש לדעתו דאמרו"ר, אך יש שכוונתו דע"י הדין דרבנן דמאי לסוכה שאינה ראויה מדאורייתא. [ואם פלוגתתם בדינא דרבנן, נראה דלר"י עשאוה סוכה שאינה ראויה בעצם, ולר"מ מניעה חיצונית היא מצד מקומה שאין יכול לעלות אליה אבל הסוכה עצמה חשיבא ראויה בעצם אף מדרבנן - ע' אחיעזר ח"ב סו"מ מז].

^ב לכא"ו משכח"ל באדם שהרשה להשתמש בסוכתו ששה ימים בלבד והשתא אינו יכול ליתן רשות כגון שנשתטה, דא"ר לשבעה לכולי עלמא [ואף אי נימא דסו"ס לאותו אדם ראויה, משכח"ל בגוי וכד' שאינו מצווה בסוכה]. וי"ל שנקט השעה"מ דסוכה גזולה לא חשיבא א"ר בעצם אלא אריא הוא דרביעא עליה [ונפ"מ שאם יקנה מן הגזול לא מיפסלא משום תולמ"ה].

^ג יש להעיר מדברי הגמרא בדף כז: דמקשה לרבנן היאך מפרשי קרא דחג הסוכות תעשה לך שבעת ימים - הכי קאמר רחמנא עשה סוכה בחג. ואמאי לא אמרו דלרבנן ילפינן ליה פסול לסוכה שא"ר לשבעה וכו"מ ור"י. וי"ל דבעי לפרש בזה מ"ט מימני רבנן מלדרוש כר"א, דאדריה קרא משמע דכל שבעה תעשה.

העומדת ליפול או ליבש בתוך שבעה כשרה, דהלא השתא היא סוכה ראויה לכל החג, ומה שבמציאות היא לא תחזיק מעמד כל החג לית לן בה^ד.

ויש לסייע קצת שיטה זו, מהמבואר בגמרא (עירובין מד.) דאדם כשר להוות מחיצה לסוכה [באופן דלאו אדעתיה] - והלא א"א שלא יישן בתוך ימות החג וא"כ אינה ראויה לשבעה. וצריך לדחוק בנסמך וכד' שאף אם יירדם יהווה מחיצה. או י"ל דשאני אדם שהוא בעל בחירה ומה שילך בבחירתו שלו לא חשיב כרעוע שאינו יכול לעמוד ברוח מצויה^ה. ובגמרא בביצה (ל) דדיינינן בסוכת החג רעועה שנפלה, אם עציה אסורים משום מוקצה - ומשמע דסוכה רעועה כשרה. אך מהתם לא קשיא דלא מיירי בהכרח ברעיעות כזאת שבודאי תיפול תוך שבעה אלא דעלולה ליפול באופן דדעתיה עלויה (יעו"ש בסוגיא).

אלא שיש להקשות סתירת דברי הריטב"א אהדדי, דמבואר מפשט דבריו הנ"ל [כהערו"ל^נ] ששיטתו כהר"י מלוניל דסוכה רעועה פסולה מדאורייתא משום 'אינה ראויה לשבעה', ומאיך נקט גבי ירקות כרש"י שהפסול הוא מדרבנן. והלא כיון דעתידין ליבש וליפול בתוך שבעה [כמו שכתב הר"ן בפשיטת] מדוע כשרה מדאורייתא.

ונראה לישב, דהנה הקשו האחרונים (בית מאיר וישועות יעקב תרל ועוד) בהא דאמר רבה (סוכה ז) סיכך על גבי מבוי שיש לו לחי כשרה, מגו דהוי דופן לענין שבת הוי דופן לענין סוכה - והלא ס"ס אינה ראויה לשבעה אלא לשבת שבחג. וכתב בספר באר אברהם (להגאון בעל משכיל לאיתן. ציינו הרש"ש שם) וכן כתב בספר מרחשת (ח"א טו), דפסול זה לא נאמר אלא בסכך כשאר פסולי סוכה וכמוש"כ רש"י דעל שם הסכך קרויה סוכה, אבל לא בדפנות.

הגם דמצינו לשיטת הרמב"ם גבי הא דאמרינן (ט.) עצי סוכה אסורים כל שבעה דחל שם שמים על הסוכה, שאף עצי הדפנות אסורים בהנאה ולא רק הסכך [ודלא כהרא"ש] - כבר ביאר הגר"ח דההוא איסורא שייכא לתורת 'מצוה' שבסוכה ולא לתורת 'סוכה' שבה, כלומר דאמנם הדפנות אינם מעיקר שם 'סוכה' שבסוכה אבל ודאי אף הדפנות בכלל החפצא דמצות סוכה, והך דינא דחל שם שמים על הסוכה, מישך שייכא לחפצא דמצוה ולא דוקא לעיקר שם 'סוכה'. ועוד מצינו בזה גדר שלישי, דהנה מצינו לר"א דסוכה שאולה פסולה, דכתיב 'תעשה לך' - שלך היא, דלכך העושה סוכתו ברה"ר פסולה. וילה"ק הלא העצים שלו ורק הקרקע שאולה, ומה טעם לפסול. אך באור הדבר (ועיקרו באבי עזרי בסגנון אחר) דאף שאין הקרקע חלק מהחפצא ד'סוכה' והחפצא ד'מצוה' דהא אף להרמב"ם לא נאסרת הקרקע בהנאה, אבל ודאי קיום הגברא נעשה גם בקרקע, דהדירין הוא על הקרקע. וא"כ נהי דדיני החפצא אינם שייכים לקרקע אבל דינים שנאמרו בישיבת הסוכה, שייכים אף כלפי הקרקע. וסובר ר"א דדין 'לך' בסוכה נאמר במצות הישיבה ולא בחפצא דסוכה, דהא מדמה זאת ל'לכם' דכתיב

ד סברא מחודשת היא, דס"ס כתיב 'תעשה לך שבעת ימים' ובפשטא כל שאינה קיימת שבעה לא עדיפא מסוכה קיימת שא"ר ליבש בה. ולכאורה י"ל באופן אחר שנקטו רש"י ורשב"א דסכך העתידי ליבש לא משויי להסוכה בכללותה כסוכה שאינה ראויה, דהא ראוי להוסיף על הסכך ולהעבותו ועיקר הסוכה קיימת, משא"כ סוכה ע"ג בהמה שכל עיקרה אינה ראויה.

ה וכע"ז כתב הגרשו"א (הלי"ש תשרי ז הערה 2) דהא לא חשיב סוכה רעועה, דדבר אחר גרם לה ליסתור, ע"י שילך משם. והרי זה כמי שנשבע לסתור סוכתו בתוך החג דמ"מ כ"ז שלא סתר פשיטא דכשרה.

גזרה שמא יבשו ולא אדעתיה או שמא יתעצל מלסכך (ע' בראשונים ובלבוש). והביא הריטב"א שיש מפרשים שפסול מדאורייתא [וכן הובא במאירי. והיא גרסת הרמב"ן והר"ד]. וטעמייהו, שאין תורת 'מחיצה' ו'אהל' על ירקות דקים אלו דפרכי ונפלי [ולגירסתם ירקות אלו אין מביאין את הטומאה, דאף לקולא לא חשיבי אהל]. והנה ממשמעות דברי הר"ן נראה דעה שלישית, שירקות אלו חשיבי 'אהל' מדאורייתא דלכן מביאין את הטומאה, ומ"מ לענין סוכה פסולים מדאורייתא משום סוכה שאינה ראויה לשבעה, דכיון דיבשי ונפלי בתוך שבעה, כבר עתה הם פסולים. וכן פירש הרש"ש שם בדברי הר"ן. וכן ביאר הפמ"ג (תרכט) בשיטת הרמב"ם (סוכה ה,ג) והטור דהוא פסול דאורייתא מדינא דסוכה שא"ר לשבעה. וכן נראה מפשטות דברי הרא"ה (כג).

הרי מבואר ברש"י שסכך העומד ליבש תוך שבעה אינו פסול משום 'סוכה שאינה ראויה לשבעה'. ומשמע דלא כהר"י מלוניל והריטב"א דפסלי סוכה רעועה משום 'סוכה שא"ר לשבעה' [וכן מוכח שנקט השעה"מ מסברא פשוטה, שהקשה היאך משכח"ל סוכה שא"ר לשבעה מדאורייתא].

ואזילו בזה הר"ן לשיטתיה בריש עירובין (ג) גבי סוכה שהרוח עלולה לייבש הסכך, שכתב הרשב"א שלא מצאנו בזה שפסלו חכמים, דהשתא מיהת הסכך קיים. והר"ן (בחדושו שם שיצאו לאור בדורנו) דחה דבריו דודאי פסולה היא השתא משום סופה כדאמרינן גבי ירקות דלכי פרכי נפלי פסולים השתא משום אויר - הרי דהרשב"א ס"ל כרש"י דהנך ירקות מפסלי מדרבנן והרי לא מצינו שגזרו אלא באותן ירקות דיבשי מאליהם אבל לא בסכך שאינו עשוי ליבש כרגיל ורק עתה הרוח עתידה לייבשו. ואולם הר"ן נקט דפסוליהו מעיקר דינא דאין זו סוכה הראויה לעמוד כל שבעה, הלכך מה לי ירקות או כל סכך שעתידי ליבש ע"י רוח מצויה.

אמנם דעת רש"י ורשב"א טעונה באור בסברא; מ"ט אין לפסול משום סוכה שא"ר לשבעה דמבואר בסוגיא הנ"ל דבין ר"מ בין ר"י מודו בזה, וכפי שנקטו הראשונים דודאי סוכה רעועה פסולה לכו"ע מהאי טעמא, וכמו שנקט הרש"ש מסברא. וכן תיהדר לשיטה זו קושית השעה"מ על מה קאי מיעוטא דקרא. אלא שעל זה י"ל דמשכח"ל בסוכה שאסרה בקונם מלישב בה יום אחד או כמה ימים (ע' נדרים טז); דא"ר לכל שבעה. [ואכן כן נקט בשו"ת אמרי יושר (לר"מ אריק ח"ב קצח) בפשיטות, שסוכה זו יש בה דינא ד'אינה ראויה לשבעה'. (והקשה שם לפי"ז מ"ט כשאסר סוכה בהנאה אמרינן דכשרה משום דמללה"נ, והלא אינה ראויה לביה"ש האחרון, דשמא הוא חול ואסור ליבש בה ותו לא הוי ראויה לכל שבעה. ויצא לחדש מכח קושיא זו דלא קיי"ל לפסול סוכה שא"ר לשבעה. אך אין נראה לחדש כן, ויש לתרץ קושיתו בכמה אופנים)].

ונראה מכאן שיש לחלק בין סוכה שאינה ראויה לדור בה בכל שבעת הימים, שבזה מיירו ר"מ ור"י, לסוכה כזו הראויה בעצם לכל יום ויום מימי השבעה אלא שאינה חזקה דיה לעמוד כל שבעה, שבזה סוברים רש"י ורשב"א דכשרה, דהשתא מיהת הסוכה ראויה לכל השבעה אלא שבפועל לא תהא בעולם כל שבעה. וטעמא דמלתא, דאין יסוד הפסול משום דבעינן סוכה חזקה העומדת לשבעה אלא דבעינן סוג סוכה שהיא ראויה ליבש בה כל שבעת הימים. בקצרה: סוכה הראויה (לישב בה) בשבעה בעינן, סוכה הראויה (להתקיים) לשבעה לא בעינן. ועל כן נהי דסוכה האסורה ביו"ט ובשבת או האסורה משום נדר פסולה משום דהסוכה כמות שהיא עתה אינה ראויה לישיבה כל שבעה, אבל סוכה

והשתא לפי"ז יש לתרץ שיטת הריטב"א, שי"ל שנקט שהוא פסול בחפצא דסוכה, ועל כן נהי דסוכה שא"ר לשבעה פסולה מדאוריתא אבל כדי לפסול הירקות בשלשה כאויר הרי לא סגי בכך דהם פסולים משום שא"ר לשבעה, דהלא בלא"ה הנך ירקות פסולים משום דבר המקבל טומאה (יעו"ש ברש"י ובראשונים), רק שמואל בא לאשמעין דדיינינן להו כאויר דפוסל בשלשה ולא בארבעה כסכך פסול, וא"כ גבי הך דינא דליהוי כאויר שפיר קאמר הריטב"א דאינו אלא מדרבנן, דהא מדאוריתא לא הוו אלא כסכך פסול, שנקט הריטב"א דפסולא דא"ר לשבעה גדרו פסול בסכך ואינו אלא כשאר סכך פסול.

ואולם הר"ן שנקט לפסול בשלשה מדאוריתא, כי נקט שגדר הפסול הוא משום חסרון בחלות שם דירה, הלכך נקט דכיון דעתיד להתייבש וליפול הרי דיינינן ליה השתא כדירה שבתוך שבעה סופה להיות אויר, הלכך חסר בשם דירה כבר עתה, שבהלכה זו נתחדש דדיינינן תחילתה על שם סופה, וכיון דבתוך שבעה יהא כאויר, תו כבר עתה אין כאן 'דירת שבעה', על כן שפיר מפסלא בשלשה מדאוריתא.

ובזה יש ליישב קושיא נוספת, דהנה הגרעק"א (בגליון השו"ע תרכט, יב) כתב דסכך פסול שני טפחים וירקות שני טפחים מצטרפים לפסול באמצע הסוכה, הגם דבעלמא קיי"ל אויר וסכך פסול לא מצטרפי, ונימוקו עמו - דהלא לרש"י הנך ירקות דינייהו כאויר רק מדרבנן אבל מדאוריתא חשיבי אהל, וא"כ הלא מדאוריתא יש כאן סכך פסול ושפיר מצטרף עם שאר סכך פסול לפסול בארבעה. והנה בבכור"י דייק מהר"ן כהגרעק"א [אם כי המעיין בכל דברי ר"ן יראה שאין הדיוק מוכרח]. ויש לשאול הלא להר"ן הוא פסול מדאוריתא משום שא"ר לשבעה, וא"כ הרי לשיטתו אף מדאוריתא דיינינן להו כאויר דכמאן דליתא דמי ולא כסכך פסול, והיאך מצטרף עם שני טפחים סכך פסול.

אך לפי האמור א"ש, שאף להר"ן דיינינן ליה כ'אויר' מדאוריתא, מ"מ בתורת 'סכך' נידונים הירקות 'סכך פסול' ולא כאויר, ואילו הדין דאוריתא להחשיבם כאויר הוא רק בדין 'דירה', דדירה כוז שסופה ליפול תוך שבעה אינה דירה הכשרה לסוכה. וממילא שפיר יש לצרף סכך זה עם סכך פסול דעלמא לפסול בארבעה.

והנה נראה לבאר פלוגתת ר"מ ור"י אי סוכה שאין עולין לה מדרבנן חשיבא 'אינה ראויה לשבעה' אם לאו. דהנה כבר האריכו האחרונים (שעה"מ פ"ח לולב; המאיר לעולם ח"א ד ומלא הרועים) מסתירת הסוגיות הרבות בנידון דבר שאינו ראוי מדרבנן אי חשיב 'ראוי' מדאוריתא אם לאו. וכבר אמר הגרא"ו (בקובץ הערות מב) דכללא דמלתא הוא דכל היכא דבעינן 'ראוי' בפועל, כגון בקידושי אשה דבעינן שתקבל דבר השוה פרוטה בפועל, דבר שא"ר מדרבנן הוי 'אינו ראוי' מדאוריתא, דהלא אף מדאוריתא חייבים בפועל להישמע לדינים דרבנן, וסו"ס לא קיבלה האשה מידי בפועל אף מדאוריתא. ואולם בדברים שלא בעינן 'ראוי' בפועל אלא בעצם, כגון שחיטה שאינה ראויה מדרבנן, דהנידון על שם 'שחיטה' שיש בכחה להתיר לאכילה - חייב בכיסוי הדם, דכלפי דאוריתא חשיבא שחיטה הראויה, דהדינים דרבנן נבחנים כלפי דאוריתא כדיני גברא, דעל הגברא לציית לדברי חכמים, אבל החפצא מצד עצמו אין בו שינוי בגלל האיסור דרבנן [וכידוע מדברי הנתיבות רלד ובאו"ש פ"א גירושין ושער"י ריש שער א ובאתון דאוריתא ושאר אחרונים, ונתבאר במק"א]. הלכך כשאנו דנים כלפי דאוריתא, הרי שם 'שחיטה' עלה דהא בעצם היא ראויה לאכילה ורק הגברא מנוע מלאכלו בפועל.

בארבעת המינים, וכבר נתבאר' שיש להוכיח מכמה מקומות שגדר הדין הוא לא [רק] בחפצא דמינים אלא בצביון הנטילה גופא, ד'ולקחתם לכם' ענינו דבעינן לקיחה כזאת של אדם הלוקח את שלו. והכי נמי, נהי דהקרקע אינה מהחפצא דמצוה אבל מצות הדיורין דגברא ודאי היא נעשית גם בקרקע דאין אדם פורח באויר, הלכך אף הקרקע צריכה להיות שלו דוקא].

וא"כ הכי נמי הדין דבעינן סוכה הראויה לשבעה לכאורה הוא פסול בסכך בלבד, ועל כן בההיא דמבוי שסיכך על גבוי אין לפסול משום שא"ר לשבעה, דהסכך עצמו ראוי לשבעה ורק הדופן האחת שבה אינו ראוי אלא ליום אחד.

[הרש"ש (כג.) הקשה על הא דאמרינן עשאה בהמה דופן לסוכה כיון דמיינתא כווצא ולא אדעתיה, ל"ל להך טעמא דלאו אדעתיה, תיפול"ל דכיון דכווצא לא הויא סוכה הראויה לשבעה. ומזה רצה להוציא דאין דין זה אמור בדפנות. אך יש לדחות ההוכחה די"ל דאינו ודאי דכווצא לפחות מעשרה אלא חששא בעלמא, דעל כן לא באנו אלא מצד גזרה דלאו אדעתיה].

ובשו"ת בנין שלמה (מו) תמה הלא מקור הך דינא נאמר בסוכה שע"ג בהמה, שהבהמה מהוה קרקע לסוכה, הרי דאיכא להך פסולא אף בקרקע ולא רק בסכך. אכן כבר הרגיש בזה המרחשת וכתב לתרץ דמ"מ אין ראוי לדור שם וא"כ אף בסכך איכא חסרון, דא"ר להסתופף בצלו כל שבעה, משא"כ בסיכך ע"ג מבוי. אכן בפשוטו מסתבר כהבנין-שלמה דסו"ס חזינן דהך פסולא נאמר גם כשהסכך מצד עצמו ראוי ורק הדיורין בסוכה אינם ראויים לשבעה. וכן מפורש בדרכי משה (תרל.) וכ"ה בהגהותיו על השו"ע סעיף א) דנקט להדיא שסוכה שדפנותיה א"ר לשבעה פסולה מדאוריתא. ועכ"פ צריך באור בטעמא דמלתא, הלא כל פסולי סוכה אמורים רק בסכך, אבל בדפנות וקרקע הסוכה לא שמענו פסולים.

ויש לומר בזה דהנה העמיד הגר"ז שיש פסולי סוכה שהם מעצם דיני המחיצות ויש פסולים השייכים לחלות שם 'דירה' שבה [וכגון 'דירה סרוחה' (ד.) וכד']. ודקדק מלשון רש"י והר"ן (כג.) גבי מחיצה שאינה ראויה לעמוד ברוח מצויה דאף 'דירת עראי' לא הויא, דמשמע שהוא פסול בתורת 'דירה' ודלא כשיטת הרמב"ם שהוא פסול בהלכות מחיצות דעלמא. [אך יש מקום לדחות דכוונתם רק דלא נימא דמשום דקיי"ל סוכה דירת עראי א"כ תיכשר אף במחיצות כאלו דבעלמא אינן כשרות, ע"ז כתבו דאפילו בכלל דירת עראי לא הוי ותו חזר הדין דפסוליהו משום מחיצות, וכדברי הרמב"ם. ואכמ"ל].

ויש לחקור בהך דינא דבעינן 'ראויה לשבעה' האם הוא חלות דין פסול בחפצא דהסוכה כמו דבר שאינו גידולי קרקע ודבר המקבל טומאה, או דלמא הוא פסול בתורת 'דירה' שבסוכה דבעינן סוכה הראויה להוות דירה לשבעה. ואי נקטינן כהך צד שהוא פסול בתורת 'דירה' של הסוכה, מובן שאף כשהמניעה היא בדפנות או בקרקע פסולה וכדעת הבנין-שלמה, דסו"ס חלות שם דירה באה גם ע"י הקרקע והרי אין יכול לעלות ע"ג בהמה בשבת ושוב אין קרקע הסוכה ראויה לדירה שבעה. אבל אם הוא פסול בחפצא דסוכה, י"ל כהב"א והמרחשת שאין פסול זה אמור אלא בסכך כשאר פסולים דנאמרו בהחפצא דהסוכה שאינם אלא בסכך.¹

1 בשיעור פ.ג. וע"ע בשיעור קלא, ה.

2 ודאיתנן להך סברא שהוא פסול בסכך עצמו או בדופן, היה מקום ליישב הקושיא מסיכך ע"ג מבוי באופן אחר, דסברת 'מגו' מהניא גם גבי הך פסולא גופא, דמגו דהוי דופן לגבי שבת ה"נ מהניא לסוכה הגם דא"ר לשבעה, וכן תירץ הרש"ש (ו). אך אין מסתבר לומר כן, דנהי דנקטינן שהוא פסול בדופן ובסכך גופייהו, מ"מ הך פסול לא שייך כלל בתורת מחיצה לשבת ולא מהני ע"ג מגו, וכי היכי דלא מסתבר כלל להכשיר דופן גזולה מהך מגו. וכבר דחה כן הבנין-שלמה שם.

דינא הוא דפסלינן לה משום מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה.

תרע שהוא כן, דהא נראה דכלפי הך דינא דסוכה המתקיימת שאינה ראויה בכל שבעה כגון שעשאה ע"ג בהמה, כך לי אם עשאה בתחילת החג או לאחר יו"ט ושבת, דאף דהשתא ראויה היא עד סוף החג, סו"ס סוכה זו אינה ראויה בעצם לכל ימות החג, דאין חג בלא יו"ט או שבת. ואף שאין הדבר מפורש אבל כן נראה מסברא וכן נראה מפשטות סתימת הראשונים דלא חילקו בהך דינא דסוכה ע"ג בהמה בין עשאה קודם השבת או אחר כך, משמע דלעולם פסולה. ואולם כלפי הדין השני דבעינן סוכה המתקיימת לשבעה, מסתברא דהשיעור הוא עד סוף החג ולא דוקא 'שבעה ימים', שאם עשאה בשלשה ימים אחרונים, תתכשר כל שיכולה לעמוד שלשה ימים. ויש להוכיח כן, דהא לעולם כשעשאה בערב החג והיא ראויה לשבעה, הלא לאחר יום אינה ראויה אלא לששה ובסוף החג אינה ראויה אלא ליום אחד ואעפ"כ כשרה - ומוכח דהעיקר הוא שתהא ראויה להתקיים במשך ימי החג. והיינו מפני הטעם האמור, שדין זה אמור בהלכות 'מחיצה' דסוכה, ודין המחיצה נקבע לפי הזמן שנצרך להשתמש בה. וכמו בשבת, לו יצויר שיעשה גוי מחיצה באמצע השבת, מסתברא דסגי בשיכולה לעמוד עד צאת השבת, וה"נ סגי במחיצה העומדת כל ימי החג. ולא דמי לדין דילפינן מקרא דבעינן סוכה הראויה בשבעה, דהתם בעינן סוג סוכה הראויה לכל ימי החג, כחול כשבת ויו"ט, ואף אם בפועל לא צריך לה אלא ליום אחרון. משא"כ ההלכה המסתעפת מהך דינא, שענינה רק קביעות שיעור תורת 'מחיצה', בזה הכל תלוי לפי הזמן שבפועל יצטרך לה לחג.

וסמך גדול לזה, דהא היש-מפרשים שהובאו בריטב"א ובמאירי דפסלי ירקות שיבשו מן התורה כאויר, הזכירו שם גם כן את הדין דסוכה שאינה ראויה לשבעה פסולה. וצ"ב הלא לדעתם זהו פסול האמור בכל התורה ולא רק בדיני סוכה, דהלא גרסתם שאותם ירקות אינם מביאים הטומאה מהך טעמא וא"כ ל"ל להך טעמא דא"ר לשבעה - אלא מוכח דמטעם זה ילפינן רק השיעור לעמידות המחיצה, דבעינן מחיצה הראויה לשבעת הימים, אבל עיקר דינא הוא מצד הלכות מחיצה דכל התורה.

וא"כ הרי נראה דבסיכך ע"ג מבוי שיש בו לחי אין חסרון בשם 'מחיצה' מצד מה שהוא מועיל רק לשבת, דהלחי בריא וקיים תמיד אלא שרק בשבת יש לו תורת מחיצה להכשיר, אבל אין בו חסרון בהלכות מחיצה מצד מה שהוא מועיל רק ליום אחד שהרי במציאות אינו רעוע ועומד ברוח מצויה, ועל כן שפיר מועיל לשבת שבתוך החג מטעם מגו הגם דאינו ראוי לכל שבעה, כי כאמור דין זה דבעינן שהמחיצה תתקיים כל שבעה, אינו דין מסויים בהלכות דפנות הסוכה, אלא הוא דין כללי משום עמידות המחיצה, דכל שא"ר לשבעה אין זו מחיצה המתקיימת, אבל הך לחי ודאי חשיב מחיצה המתקיימת הגם שאינו אלא ליום אחד.

אבן בפירוש הר"י מלוניל משמע דסוכה הרעועה הוא עיקר הך דינא ד'סוכה שא"ר לשבעה' ולא שהוא מסתעף מתוך הדין דסוכה שאין ראוי לישב בה כל שבעה, וא"כ לכאורה לדידיה תחזור קושיית האחרונים הנ"ל ונצטרך לתרץ כתירוצים האחרים שכתבו האחרונים [וי"ל לשיטתיה כתירוץ הב"א והמרחשת הנ"ל שאין פסול זה אמור בדפנות, ונימא דיסבור הר"י מלוניל כהריטב"א דהוא פסול בחפצא דסוכה ולא בשם דירה כהר"ן, וע"כ רק בסכך

וא"כ נראה דפליגי ר"מ ור"י בגדר הך דינא דסוכה הראויה לשבעה, האם צריכה להיות ראויה בפועל, וכיון דאין עולין לה בשבת, יהא הטעם אשר יהא, הלא בפועל אינה ראויה לדירון, או דסגי במה שהיא ראויה בעצם, והרי מצד עצמה היא ראויה מדאורייתא, אלא דהגברא מנוע מלעלות בפועל - כן סובר ר"מ. ואם כן נראה דשורש פלוגתתם הוא דלר' יהודה דין 'ראויה לשבעה' הוא מצד חלות שם 'דירה', ולכן הוא נמדד לפי הראויות שבפועל הלכך אף אם מנוע מלישב מדרבנן סו"ס אינה ראויה בפועל אף מדאורייתא, ואילו לר"מ זהו פסול בחפצא דסוכה והלא החפצא ראוי בעצם.

ג והנה לשיטת רש"י והרשב"א דסוכה רעועה אינה פסולה מדאורייתא יש לתרץ קושיית העולם הנ"ל בסוכה שסיככה ע"ג מבוי, מדוע לא תיפסל משום שא"ר לשבעה - דנראה דסוכה כזו אין בה חסרון ד'אינה ראויה בשבעה' אלא ש'אינה ראויה לשבעה', דהא הסוכה כפי שהיא עתה בשבת שיש לה שלש מחיצות, ראויה היא בכל שבעת הימים, דסוכה בעלת ג' דפנות כשרה לכל החג אלא שלאחר השבת פקע מהלחי דין מחיצה והרי זה כנפלה המחיצה, וא"כ הרי זה כסוכה רעועה או כירקות שיבשו שאינם מחזיקים מעמד לשבעה, ולא כסוכה שאינה ראויה לישב בה שבעה. ועל כן לשיטתם אין כלל פסול דא"ר לשבעה בכי האי גוונא.^ח

ואולם לדעת הר"י מלוניל והריטב"א והר"ן דפסלי אף סוכה רעועה, דבעינן סוכה העומדת לשבעה, אכתי צ"ע. ובשלמא להריטב"א לשיטתו שהוא פסול בחפצא דהסוכה, שפיר יש לומר כתירוץ הבאר-אברהם והמרחשת שפסול זה נאמר בסכך ולא בדפנות, אבל לדעת הר"ן שהוא פסול בשם 'דירה' א"כ הוא אמור גם בדופן, ואכתי קשיא.

ונראה לדון לתרץ די"ל שאף להר"ן דסוכה רעועה פסולה משום שא"ר לשבעה, מ"מ חלוק דין סוכה זו מסוכה בריאה שאין ראויה לדור בתוכה ואינה ראויה בשבעה, דנראה דעיקר מיעוטא נאמר דוקא בסוכה בריאה שאינה ראויה לישב בה כל שבעה, וכגון האסורה בקונם או סוכה ע"ג בהמה, רק דממילא שמעינן מהך דינא דכשאמרה תורה דבעינן תורת 'מחיצה' ו'דופן' בסוכה, בעינן דופן שיכולה לעמוד ברוח מצויה לשבעה ימים, דהא חזינן דלא סגי בסוכה הראויה בכל יום בפני עצמו אלא בעינן ראויה בכל השבעה כמקשה אחת, ומזה למדים מסברא דגדר מחיצה היכולה לעמוד דבעינן, היינו נמי לשבעה ימים. וכי היכי דלענין שבת מסתבר בפשוטו דבעינן שיכולה לעמוד ברוח מצויה למשך השבת^ט, הכי נמי בסוכה בעינן שיכולה לעמוד במשך שבעה.

נמצא לפי גדר זה דאף להר"ן חלוקים הם הנך שני דינים: סוכה בריאה שאינה ראויה לישב בתוכה כל שבעה, וסוכה רעועה שלא תתקיים כל שבעה; סוכה שא"ר לישב בה בשבעה פסולה מכח הלכה פרטית בדיני הסוכה, דבעינן סוכה הראויה בכל השבעה, ואילו סוכה רעועה שאינה מתקיימת שבעה, פסולה משום הלכה כללית בהלכות מחיצות, דבעינן מחיצה העומדת, רק דשיעור הזמן הוא דילפינן מהדין המסוים של סוכה הראויה לשבעה, אבל סוף

ח אם כי נראה בסברא שאין זה מוכרח, דשפיר י"ל כיון דמדינא אין אלו מחיצות כשרות כחול הרי זה כסוג סוכה ליום אחד בלבד, משא"כ סוכה רעועה שהיא ראויה בעצם לעולם.

ט ע' בדיוק לשון הגר"ז שסבי, ומשנ"ב שם 'בכל עושין מחיצה מבע"י אפילו בכלים או כפות הגבוהים י' טפחים אע"פ שסופן להנטל אחר השבת'. ואם כי י"ל דטעמו מדרבנן, אך מהיכי תיתי להמציא איסור זה, וע"כ מסתבר דהדין הוא סברא דבעינן מחיצה שתעמוד כל השבת, וממילא י"ל דמדרבנן אסור כל שיינטל בשבת.

דיבשה, סו"ס השתא א"ר לעמוד כל שבעה במצב זה - אך לפי האמור שיסוד הדין הוא מהלכות מחיצה בלבד ואינו דין מסויים בהלכות הסוכה, ורק השיעור דשבעת ימים הוא נלמד מקרא ד'שבעת ימים', א"כ שפיר מובן שהקובע הוא רוח מצויה דיבשה שהוא הקובע לכל הלכות מחיצה שבכל מקום.

[ודא'ת'ינן] להכי יש לתרץ באופן נוסף הסתירה בדברי הריטב"א הנ"ל שהגם שפסל סוכה רעועה משום שא"ר לשבעה מכל מקום בירקות דיבשי אין פסול אלא מדרבנן - דכיון שדין סוכה רעועה הוא מהלכות מחיצות דעלמא י"ל שאין לפסול מדאוריתא מחיצה שעתידה ליבש ולפול, כי רואים ההתיבשות כמציאות חדשה המתחדשת ובאה לאחר זמן, אבל המחיצה כפי שהיא עכשיו היא עומדת, וכמו מחיצה שעתידי לפגוע בה חפץ שנזרק ולהפילה, דהשתא המחיצה טובה ואינה נידונית כמחיצה רעועה הנופלת ברוח מצויה].

הוא פוסל] - אך לפי האמת נראה שאף לשיטתו הם שני דינים חלוקים הנלמדים מהך קרא ד'חג הסכת תעשה לך שבעת ימים' - דין אחד בהלכות הכשר הסוכה כדירה, דבעינן סוכה שראוי לדור בה כל שבעה, ודין נוסף בהלכות המחיצות שבה, דבעינן שהדפנות והסכך יהיו יכולים לעמוד כל שבעת הימים, ועיקר הך דינא הוא מהלכות מחיצות דעלמא, דבעינן מחיצה הראויה לעמוד ברוח מצויה, אלא דקרא בא ללמד רק השיעור דשבעת ימים, וא"כ תו הדר תירוצנו מהמסכך ע"ג מבוי שיש בו לחי דאין שם חסרון בעמידות המחיצה.

והוכחה גדולה לזה דהנה לכאורה יש להקשות לשיטת הר"י מלוניל מדברי הגמרא (כג.). דלרבי עקיבא דקיי"ל כוותיה סוכה העשויה ע"ג ספינה בים סגי בשיכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה. ולכאורה אין מובן הלא מסתבר שיש להחשיב 'ראויה לשבעה' לפי מקומו השתא, ומהי תיתי למדוד לפי רוח

